

De aktiebolagsrättsliga generalklausulerna

En analys

Carl Johan Björkwall

Kandidatuppsats i handelsrätt

HARH10

VT14

Handledare

Krister Moberg

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Innehållsförteckning

1. Inledning	11
1.1 Bakgrund.....	11
1.2 Syfte och frågeställning	12
1.3 Avgränsningar.....	12
1.4 Metod och material	13
1.5 Disposition.....	15
2. En introduktion till minoritetsskyddet och generalklausulerna	17
2.1 Inledning	17
2.2 En introduktion till minoritetsskyddet	17
2.2.1 Minoritetsskyddsreglerna.....	17
2.2.2 Minoritetsrättighetsreglerna.....	22
3. Generalklausulerna i ett historiskt perspektiv.....	24
3.1 Inledning	24
3.2 1944 års aktiebolagslag.....	24
3.3 1975 års aktiebolagslag.....	25
3.4 2005 års aktiebolagslag.....	26
4. Generalklausulerna och deras innebörd.....	29
4.1 Inledning	29
4.2 Generalklausulerna enligt lagen.....	29
4.3 Beslutsvarianter	30
4.4 Rekvisiten	31
4.4.1 Ägnad att bereda	31

4.4.2	Otillbörlig fördel	31
4.4.3	Aktieägare eller annan	31
4.4.4	Nackdel för bolaget eller aktieägare	32
4.4.5	Nackdel för bolaget eller annan aktieägare.....	32
4.5	Otillbörlighetsrekvisitet	32
4.5.1	Otillbörlig fördel enligt förarbeten	32
4.5.2	Otillbörlig fördel enligt rättsfall.....	35
4.5.3	Otillbörlig fördel i den rättsvetenskapliga diskussionen.....	39
4.6	Synpunkter kring otillbörlighetsrekvisitet	43
4.7	Förhållandet mellan generalklausulerna och likhetsprincipen.....	46
5.	Konsekvenser av överträdelser.....	50
5.1	Inledning	50
5.1.1	Klander.....	50
5.1.2	Bevisbörda	51
5.1.3	Skadestånd	52
6.	Sammanfattning och slutsatser.....	54

Summary

The main purpose of this thesis has been to examine the meaning of the general clauses in 7:47 and 8:41 1st sentence of the Swedish company act. To fulfil this purpose, focus has been aimed at investigating what constitutes an unfair advantage according to the general clauses, to see whether an economically correct or justifiable measure can be seen as unfair, as well as seeing whether the general clauses can be seen as a complement to the principle of equality.

The method used to answer the purpose and questions has been a study of law, preparatory work, practice and doctrine. The main material that has been used has consisted of preparatory work of the Swedish company act, relevant praxis regarding the general clauses and doctrine from influential authors in Swedish company law.

The study shows that what constitutes an unfair advantage varies from case to case, depending on different circumstances. An unfair advantage could also be seen as acceptable if the concerned measure is regarded as economically correct or justifiable. The general clauses can furthermore be seen as a complement to the principle of equality, where they serve as an extra protection regarding those kind of decisions that the principle of equality does not embrace and that are devoted to giving unfair advantages to share holders or others, that are a disadvantage to the company or an other share holder.

Sammanfattning

Det huvudsakliga syftet med denna uppsats har varit att undersöka och utreda innebörden av generalklausulerna i 7:47 och 8:41 1 st. ABL. För att underlätta denna analys har fokus riktats på att undersöka vad som utgör en otillbörlig fördel enligt generalklausulerna, att se huruvida en företagsekonomiskt riktig eller försvarlig åtgärd kan ses som otillbörlig, samt även huruvida generalklausulerna kan ses som ett komplement till likhetsprincipen.

I min uppsats har jag använt mig av rättskälleläran där jag genom en undersökning av lag, förarbeten, praxis och doktrin har kunnat besvara mitt syfte. Det material som har använts har utgjorts av förarbeten till aktiebolagslagen, relevant rättspraxis på området samt doktrin från tongivande författare inom aktiebolagsrätt.

Undersökningen visar att vad en otillbörlig fördel ska anses vara varierar från fall till fall beroende på olika omständigheter. En otillbörlig fördel kan enligt vad som har framkommit i vissa fall ses som godtagbar om den är företagsekonomiskt riktig eller försvarlig. Generalklausulerna bör vidare ses som ett komplement till likhetsprincipen där generalklausulerna fungerar som ett extra skydd som fångar upp de beslut eller åtgärder som likhetsprincipen inte träffar och som är ägnade att ge otillbörliga fördelar åt aktieägare eller annan vilka är till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
ABL 75	Aktiebolagslag (1975:1385)
ABL 44	Aktiebolagslag (1944:705)
AD	Arbetsdomstolen
Kap.	Kapitel
NJA	Nytt juridiskt arkiv avd. 1
Prop.	Proposition
HD	Högsta domstolen
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
VD	Verkställande direktör

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Makten i ett aktiebolag baseras på principen att det är majoriteten som bestämmer och speciellt när det kommer till bolag med ett flertal aktieägare är det inte tänkbart att kräva enighet i alla situationer för att ett beslut skall gälla.¹ Det är likväl nödvändigt att det finns gränser för majoritetens makt i bolaget för att kunna skydda minoriteten. Riskerna finns att majoriteten fattar beslut som är olämpliga för bolaget och att de avsiktligt missbrukar sin makt till skada för minoriteten, vilket har medfört ett antal olika regleringar i aktiebolagslagen som är till skydd för minoriteten.² Vid en avsaknad av ett minoritetsskydd skulle det te sig för riskabelt för någon att sätta in pengar i ett aktiebolag där denne skulle kunna riskera att hamna i en minoritetsställning.³

Den så kallade likhetsprincipen finns stadgad i 4:1 ABL och fungerar som en utgångspunkt och allmän associationsrättslig princip där det förkunnas att alla aktier har lika rätt i bolaget. Utöver likhetsprincipen återfinns också generalklausulerna i 7:47 och 8:41 1 st. ABL vilka innefattar viktiga förhållningsregler för bolagsorganans ledamöter och särskilda firmatecknare.⁴ I 7:47 förkunnas det att bolagsstämman inte får fatta ett beslut som är ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare. 8:41 1 st. är i stort likalydande, men där det är styrelsen eller någon annan ställföreträdare som inte får företa en åtgärd som ger otillbörlig fördel.

Det har antytts att det är synnerligen tveksamt vad dessa generalklausuler egentligen innebär och det har också ifrågasatts huruvida de i verkligheten fyller någon funktion eller om de bara utgör tomma ord.⁵ Genom bland annat ett nytt

¹ Skog s. 234

² Johansson (2007) s. 146

³ Skog s. 234

⁴ Sandström s. 202

⁵ Pehrson s. 484

fall från slutet av 2013 som berör generalklausulerna så har de nu åter igen kommit att aktualiseras och målet med denna uppsats är att närmare klargöra och mer specifikt belysa vad deras innebörd egentligen är.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är undersöka och utreda innebörden av generalklausulerna i 7:47 och 8:41 1 st. ABL. Den primära frågeställningen för att besvara detta syfte är således:

- Vad innebär generalklausulerna i 7:47 och 8:41 1 st. ABL?

För att underlätta analysen av den primära frågeställningen använder jag mig av följande delfrågor:

- Vad utgör en otillbörlig fördel?
- Kan en åtgärd som är företagsekonomiskt riktig eller försvarlig ses som otillbörlig?
- Kan generalklausulerna ses som ett komplement till likhetsprincipen?

1.3 Avgränsningar

För att kunna koncentrera undersökningen och ge ett så konkret svar som möjligt på det uppställda syftet och frågeställningarna har nödvändiga avgränsningar gjorts. Uppsatsen har utarbetats kring de båda generalklausulerna i 7:47 och 8:41 1 st. ABL och syftar till att undersöka dessa. Andra delar av minoritetsskyddet i aktiebolagslagen kommer enbart att beröras i de inledande kapitlen av uppsatsen för att ge en bakgrund till generalklausulernas funktion och kommer inte att analyseras närmare. Vidare kommer inte andra generalklausuler som går att finna utanför aktiebolagslagen att beröras. Uppsatsen syftar till att beröra svensk rätt genom en undersökning av generalklausulerna i den svenska aktiebolagslagen. Utländsk rätt eller EU-rätt kommer därmed inte att beröras.

1.4 Metod och material

Valet av lämplig metod i en uppsats är av hög relevans och ligger till grund för det tillvägagångssätt som arbetet kommer utformas efter och om ett arbete kan sägas vara vetenskapligt eller inte. Metoden kan ses som vägen från en problemformulering via materialet till ett påstående och inom rättsvetenskapen har det antytts finnas framför allt tre primära metodinriktningar: Rättskällevärdet, juridisk metodlära samt rättsvetenskaplig metod.⁶

Rättskällevärdet ses som ett snävt begrepp för att analysera gällande rätt och pekar ut de källor som skall, bör och får betraktas. Dessa källor kan ses och behandlas i följande ordning: Lag, lagförarbeten, rättspraxis och doktrin.⁷ Peczenik beskriver hur lag, vilket främst omfattar de nationella lagarna *skall* beaktas, vilket också domstolarna har en stark plikt att göra. Förarbeten och praxis *bör* beaktas och rättskällevärdet säger också vilka domar som skall räknas som prejudikat, vilka uttalanden i förarbeten som är relevanta samt vad som skall betraktas som sedvanerätt. Doktrin, men även t.ex. domar som ej refereras i NJA eller förarbeten och prejudikat som inte direkt berör den tolkade lagtexten, kan ses som material som *får* beaktas.⁸

Juridisk metodlära är en annan metod som i relation till rättskällevärdet är mer flytande och bredare till sitt område. Denna inkluderar rättskällevärdet och rättskällevärdeprinciperna, men har också större omfattning bland annat i form av urskiljning och avgränsning av relevant fakta, samt metoder för att söka rättskällevärde material genom bruket av olika digitala hjälpmedel.⁹ Den tredje metoden, rättsvetenskaplig metod, som kan ses som den vidaste metoden, innefattar delar av båda ovanstående metoder, men även t.ex. komparativ metod samt empiriska metoder genom intervjuer och kvantitativa metoder. Även insikter från andra vetenskapsområden kan här ingå för att ge en större kunskap om rätten.¹⁰

⁶ Sandgren s. 35-36

⁷ Ibid s. 37

⁸ Peczenik s. 49 – 51

⁹ Sandgren s. 38

¹⁰ Ibid. s. 38 - 39

Som metod för min uppsats har jag valt att utgå från rättskälleläran där rättskällorna har undersökts och använts i den ordning som metoden förordar. Detta vill säga att lag, förarbeten, rättspraxis och doktrin har använts för att analysera och besvara det syfte och de frågeställningar som har formulerats för detta arbete. Då syftet med uppsatsen i grunden är att analysera och fastställa gällande rätt med utgångspunkt i specifika lagbestämmelser har jag utgått från denna metod för att få en så pass genomgripande, konkret och tydlig bild som möjligt av rättsläget genom en undersökning och analys av dessa källor. Generalklausuler i sig skall sägas kunna tillämpas på ett stort antal situationer, vilket står som en motpol mot andra kasuistiska stadganden.¹¹ Detta medför att det är av vikt att på ett tydligt och genomgående sätt granska rättskällorna för att få sig en bild av de flertal situationer de kan tänkas tillämpas på.

Rättskälleläran valdes framför juridisk metodlära då denna är mer vid och vars innebörd är mer svårdefinierbar, vilket inte kan anses vara till gagn för att användas till att besvara det tämligen konkreta syfte och de frågeställningar som har ställts upp i denna uppsats. En användning av rättsvetenskaplig metod uteslöts också då denna med sitt tämligen stora omfång och innefattande av metoder som t.ex. komparativa eller empiriska inte kan anses vara relevanta för detta arbete, då jag inte genomför någon form av komparativ eller empirisk studie och inte heller berör några insikter från andra vetenskaper i min undersökning.

Den första rättskällan som har använts har varit lagtext i form av aktiebolagslagen (2005:551, ABL) där generalklausulerna går att finna i 7:47 och 8:41 1 st. Även generalklausulernas utformning i 1944 (1944:705, ABL 44) och 1975 (1975:1385, ABL 75) års utgåvor av aktiebolagslagen har berörts bland annat för att kunna göra en historisk tillbakablick och jämförelse av bestämmelsernas utveckling. För att sedan få en mer djupare förståelse om lagtextens innebörd och syfte har väsentliga förarbeten studerats som primärt härstammar från utformningen av 1975 och 2005 års utgåvor av aktiebolagslagen, där det i dessa finns vägledning att finna kring generalklausulerna. Utöver detta har ett antal rättsfall undersökts för att se hur generalklausulerna har tolkats i praktiken och hur utfallet har blivit

¹¹ Hellner s. 43

när de har tillämpats. Mängden rättsfall har inte varit så stor och det skall sägas att det enbart finns ett par prejudicerande rättsfall som rör generalklausulerna.

Relevant doktrin har studerats för att få ytterligare inblick i problematiken kring området och kunna samla olika uppfattningar och infallsvinklar, där böcker från tongivande författare inom aktiebolagsrätt som t.ex. Svante Johansson, Knut Rodhe med flera har använts tillsammans med djupgående lagkommentarer för att få ytterligare vägledning i besvarandet av mitt syfte mina frågeställningar. Jag har även använt mig av en för ämnesområdet relevant text från en festskrift skriven av Lars Pehrson, vilken är vanligt förekommande i doktrinen och ofta ligger till grund för diskussion kring generalklausulernas utformning.

1.5 Disposition

Uppsatsens inleds med ett introduktionskapitel som ger en överblick över minoritetsskyddet i aktiebolagslagen. Här ges bland annat en redogörelse över reglerna om kvalificerad majoritet, likhetsprincipen, samt en kortare introduktion till generalklausulernas utformning och funktion. Efter detta följer ett kapitel med en historisk bakgrund till generalklausulerna, där deras utformning i 1944, 1975 och 2005 års aktiebolagslag beskrivs för att ge en förståelse till hur reglerna har utvecklats genom åren.

Uppsatsens analytiska del tar vid i kapitel 4 där det inledningsvis ges en redogörelse för generalklausulernas utformning enligt lagen, följt av en beskrivning av deras rekvisit samt de olika beslutsvarianter som är sammankopplade med dem. Efter detta görs en vidare framställning av otillbörlighetsrekvisitet och hur det framstår och tolkas enligt förarbeten och rättsfall. Sedermera diskuteras otillbörlighetsrekvisitet i den rättsvetenskapliga diskussionen följt av en närmare analys och synpunkter kring det som har framkommit i de undersökta rättskällorna. I avsnittet efter detta diskuteras förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna för att reda ut kopplingen mellan dessa och huruvida generalklausulerna kan ses som ett komplement till likhetsprincipen eller inte.

Därefter analyseras de konsekvenser som kan uppnå på grund av överträdelser av generalklausulerna för att sedan avslutningsvis i kapitel 6 sammanfatta uppsatsen och dra slutsatser samt ge egna tankar utefter det som har presenterats.

2. En introduktion till minoritetsskyddet och generalklausulerna

2.1 Inledning

I detta kapitel kommer en redogörelse av några delar av minoritetsskyddet i aktiebolagslagen att göras för att ge en bakgrund och förståelse till några av de regleringar som finns bredvid generalklausulerna och som kan komma att påverka dem. Minoritetsskyddet kan delas in i två grupper, med minoritetsskyddsregler på den ena sidan och minoritetsrättighetsregler på den andra. Detta kapitel innefattar en överblick av reglerna i dessa två grupper.

2.2 En introduktion till minoritetsskyddet

2.2.1 Minoritetsskyddsreglerna

Minoritetsskyddsreglerna syftar till att skydda minoriteten mot övergrepp från majoriteten, utan att minoriteten i sig behöver göra något. Dessa regler kan sägas vara av den karaktär att de alltid skall beaktas av majoriteten i allt de företar sig och de skyddar även varje aktieägare, oavsett hur stort aktieinnehav någon har.¹² Till de viktigaste minoritetsskyddsreglerna hör generalklausulerna och likhetsprincipen tillsammans med regler om bolagets verksamhetsföremål, syftet med bolagets verksamhet och även de regler som finns för vad som gäller inför och på bolagsstämman, vilka innefattar regler om kallelse, ort och språk för stämman, samt vilka ärenden stämman kan behandla tillsammans med jävsregler för aktieägare.¹³

2.2.1.1 Likhetsprincipen

En av de viktigaste minoritetsskyddsreglerna är likhetsprincipen, vilken tar sig uttryck framför allt genom bestämmelserna i 4:1 ABL. Denna fungerar som en

¹² Beyer & Båvestam s. 13

¹³ Ibid. s. 13 – 15

allmän associationsrättslig princip som menar att alla aktier har lika rätt i bolaget, såvida inget annat har stadgats i bolagsordningen eller lagen.

Likhetsprincipen existerar oberoende av denna lagbestämmelse, men 4:1 ABL kan ses som ett uttryckt lagstöd för dess existens och innebörd.¹⁴ Principen kan sägas skapa en immunitet mot ändringar i aktierätten och är något som skall beaktas av alla bolagsorgan.¹⁵ Denna är nära sammankopplad med de rättigheter som förmodas tillkomma aktierna, varav den mest framträdande bland dessa är det ekonomiska andelskapet. Principen handlar om att slå fast den fundamentala egenskapen hos aktiebolaget att förhållandet mellan aktieägarna och deras aktieinnehav antingen förblir oförändrat eller att det förändras på ett sätt som är överensstämmande med de villkor som finns i ”aktiekontraktet”.¹⁶

I bolagsordningen kan det finnas föreskrifter angående aktiers olika slag eller förvaltningsbefogenhet och aktieägarna kan således ha olika rösträtt eller olika rätt till vinst i bolaget.¹⁷ Den lika rätt för aktier som enligt 4:1 ABL skall förekomma kan alltså rubbas genom olika bestämmelser i bolagsordningen och angående sådana bestämmelser har likhetsprincipen den betydelsen att det i bolagsordningen angivna förhållandet mellan aktieslagen skall respekteras. Om en ändring av bolagsordningen görs som förkunnar att aktier skall ha olika rätt så kan det krävas att bolagsstämmans beslut biträds av kvalificerad majoritet. Det går dock inte att bestämma om allt för olika rätt för aktier och ingen aktie kan helt berövas rätten att rösta på bolagsstämman, klandra bolagsstämmobeslut eller utöva minoritetsrätt.¹⁸

Strider ett bolagsstämmobeslut mot likhetsprincipen är detta ogiltigt och kan klandras i enlighet med de bestämmelser som finns i 7:50-52 ABL. Rör det sig om ett fall där bolagets styrelse eller en annan ställföreträdare har genomfört ett beslut eller en åtgärd som strider mot likhetsprincipen är det fråga om ett befogenhetsöverskridande enligt 8:42 2 st. ABL. Förutsättningen för att ett befogenhetsöverskridande skall leda till ogiltighet är att bolaget kan visa att

¹⁴ Andersson och Pehrson s. 118

¹⁵ Nerep & Samuelsson 4 kap. 1 §, 1.1

¹⁶ Bergström och Samuelsson s. 55

¹⁷ Johansson (2007) s. 157

¹⁸ Ibid. s. 157 – 158.

motparten insåg eller borde ha insett att beslutet eller åtgärden stred mot likhetsprincipen och bevisbördan för en potentiell överträdelse tillkommer den som har påstått det.¹⁹

2.2.1.2 Generalklausulerna

Likhetsprincipen åtföljs av generalklausulerna i 7:47 och 8:41 1 st. ABL. Generalklausulerna tillsammans med likhetsprincipen anses vara de viktigaste minoritetsskyddsreglerna.²⁰ Generalklausulen i 7:47 ABL rör beslut som kan härröras till bolagsstämman och förkunnar följande:

Bolagsstämman får inte fatta ett beslut som är ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare.

Generalklausulen i 8:41 1 st. ABL rör beslut som kan härröras till styrelsen och annan ställföreträdare för bolaget och förkunnar i sin tur följande:

Styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget får inte företa en rättshandling eller någon annan åtgärd som ägnad att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare.

Generalklausulerna täcker på detta sätt bolagsorganens fulla kompetensområde och vad än bolagsstämman företar sig inom just sitt kompetensområde och som har de föreskrivna effekterna i bestämmelserna, eller vad styrelsen eller annan ställföreträdare beslutar med samma effekter, täcks de på så sätt av generalklausulerna.²¹ När det gäller bolagsstämman omfattas alla beslut som där kan tas av generalklausulen och även ett beslut om att t.ex. förändra aktierätten inom den ram som medges i 4:1 ABL kan klandras med hjälp av 7:47 om det åberopas att beslutet har missgynnat en viss aktieägare och samtidigt gett en otillbörlig fördel åt en annan. Generalklausulerna kan därmed ses ha egenskapen att de tar sikte på just effekterna av en viss åtgärd och inte på en åtgärd som sådan.²²

¹⁹ Nerep & Samuelsson 4 kap. 1 §, 1.7

²⁰ Beyer & Båvestam s. 14

²¹ Nerep & Samuelsson 7 kap. 47 §, 47.1

²² Bergström och Samuelsson s. 148

2.2.1.3 Regler om kvalificerad majoritet

Inledningsvis skall sägas att det inte förefaller helt klart huruvida reglerna om kvalificerad majoritet anknyter till minoritetsskyddsreglerna eller om de ska ses som minoritetsrättighetsregler. I de flesta fall krävs aktivitet från minoriteten för att dessa skall gälla, till den grad att den oftast måste vara närvarande och rösta på bolagsstämman och det kan inte heller riktigt sägas att dessa regler gäller för alla aktieägare oavsett storlek på aktieinnehavet.²³

Minoriteten ges i och med dessa regler rätten att hindra vissa beslut som kan vara skadliga för deras intressen, där fokus ligger på ändringar av bolagsordningen. De bestämmelser härtill som finns i lagen är uppbyggda i två steg, där det till en början förutsätts att stämman fattar ett beslut om ändring av bolagsordningen enligt vanliga röstregler för att sedan se om detta beslut har biträtts av ett tillräckligt antal aktieägare med ett tillräckligt antal röster.²⁴ Här tas inte bara hänsyn till aktiernas röstvärde, utan också till deras del av alla eller de på stämman företrädda aktierna.²⁵ För att en ändring av bolagsordningen ska gå igenom krävs att någon av följande regler beaktas:

- 7:43 ABL: Enhällighet av samtliga närvarande aktieägare vid bolagsstämman, företrädande 9/10 av alla aktier. Detta är det strängaste kravet i lagen som gäller för mycket ingripande ändringar av bolagsordningen, t.ex. ändringar av bolagets syfte till ett annat än att bereda vinst till aktieägarna.²⁶
- 7:44 ABL: Enhällighet av 2/3 av de röster som avgivits och 9/10 av de aktier som är företrädda på stämman. Med detta räknas ändringar som är så ingripande att det finns anledning att kräva att de ska stödjas av en stark majoritet, men att det samtidigt ska finnas möjlighet att genomföra sådana ändringar i större bolag där det måste tas i beaktning att ett stort antal aktieägare inte kommer infinna sig på stämman. Detta kan t.ex. röra ändringar i bolagsordningen som innebär att det antal aktier för vilka en

²³ Beyer & Båvestam s. 17

²⁴ Se 7:37 – 7:41 ABL

²⁵ Skog s. 238

²⁶ Ibid. s. 238 – 239

aktieägare kan rösta på bolagsstämman blir begränsat.²⁷

- 7:42 ABL: Enhällighet av 2/3 av de röster som avgivits och 2/3 av de aktier som är företrädda på stämman. Detta kan ses som huvudregeln för beslut om ändringar av bolagsordningen. Har aktier samma röstvärde spelar det, så länge någon närvarande avstår från att rösta, ingen roll om 2/3 av de avgivna rösterna räknas eller om det är 2/3 av de vid stämman företrädda aktierna. Finns det aktier med olika röstvärde måste ett förslag vinna större samtycke bland de aktieägare som innehar aktie av lågt röstvärde än som skulle vara fallet om hänsyn endast hade tagits till avgivna röster.²⁸

Vad som kan noteras är att större krav på majoritet än vad som står i lagen kan enligt 7:40 ABL ställas upp i bolagsordningen, men däremot inte mindre krav.²⁹ Det bakomliggande syftet med kravet på kvalificerad majoritet för ändringar av bolagsordningen är att minoriteten ska skyddas mot att den får sin rättsställning försämrad, men detta skydd fungerar också endast om minoriteten är så pass stor att den kan hindra att den i varje enskilt fall föreskrivna majoriteten för ett beslut uppnås. Om minoriteten inte är tillräckligt stor kan den med andra inte ges något skydd, men är inte heller helt sårbar för majoritetens beslut då om ett beslut strider mot likhetsprincipen, så kan i vissa fall en enskild aktieägare klandra beslutet och få det undanröjt.³⁰

Dessa regler om kvalificerad majoritet går före likhetsprincipen, även fast ändringen kan medföra att aktier i ett visst aktieslag får mindre inflytande eller att deras avkastningsrätt förändras. Likhetsprincipen kan därmed inte sägas hindra att inom vissa uppställda ramar, vilka är just dessa regler om kvalificerad majoritet, att beslut om förändringar av aktierätten sker.³¹

²⁷ Skog s. 239 – 240

²⁸ Ibid. s. 240

²⁹ Ibid s. 238

³⁰ Ibid. s. 241 – 242

³¹ Nerep & Samuelsson 4 kap. 1 §, 1.2

2.2.2 Minoritetsrättighetsreglerna

Minoritetsrättighetsreglerna å sin sida kan åberopas av en minoritetsägare när de så önskar och träder således inte i kraft förrän minoriteten själva gör något. Många av dessa regler träffar olika aktieägare beroende på hur stort aktieinnehav de har.³²

En gräns om innehav av minst 1/10 av samtliga aktier i bolaget kan ses som central för många viktiga rättigheter som minoriteten har. Innehar således en majoritetsägare mer än 90 procent av aktierna så medför detta att minoriteten saknar möjlighet att utnyttja dessa regler.³³

Ett exempel på en minoritetsrättighet som finns för ägare till minst 1/10 av samtliga aktier är bland annat möjligheten att begära sammankallande av extra bolagsstämma enligt 7:13 2 st. ABL. Vidare kan även en minoritetsägare begära ajournering av bolagsstämma i vissa fall enligt 7:14 ABL. Detta innebär att det vid beslut på stämman om fastställelse av resultat och balansräkning och vid koncernresultat och koncernbalansräkning, samt om vinst och förlustdisposition och om ansvarsfrihet, så skall beslut om detta skjutas upp till fortsatt stämma om minoriteten begär det. Denna skall i så fall hållas minst fyra och högst åtta veckor efter att det begärdes.³⁴ Några andra exempel på minoritetsrättigheter gäller de möjligheter minoriteten har att begära särskild granskare enligt 10:22 ABL och minoritetsrevisor enligt 9:9 ABL. Förslag om särskild granskare eller minoritetsrevisor skall också biträdas av ägare till minst 1/10 av samtliga aktier i bolaget, eller minst en tredjedel av de aktier som finns företrädda på bolagsstämman.³⁵ Är detta uppfyllt kan minoriteten begära att bolagsverket utser en särskild granskare eller minoritetsrevisor.

Det finns även särskilda minoritetsrättigheter som kräver innehav av minst 1/20 av aktierna. Dessa går att finna i ABL:s fusions-och delningskapitel under 23:15, 23:31 samt 24:17 ABL och dess krav på minsta anslutning av aktierna saknar någon annan motsvarighet i lagen.³⁶ Vissa rättigheter tillkommer också samtliga aktieägare, oavsett hur stort aktieinnehav de har. Dessa innefattar t.ex. rätten för en aktieägare att kräva att ordinarie bolagsstämma hålls enligt 7:17 2 st. ABL, rätt

³² Beyer & Båvestam s. 13- 14

³³ Ibid s. 19

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid. s. 21

att initiera ärende för behandling vid bolagsstämma enligt 7:16 ABL och rätt att närvara på bolagsstämma eller låta sig företrädas av ombud enligt 7:2 – 7:3 ABL.³⁷

³⁷ Beyer & Båvestam s. 23

3. Generalklausulerna i ett historiskt perspektiv

3.1 Inledning

Detta kapitel syftar till att ge en historisk bakgrund till generalklausulerna genom en studie av deras utformning och utveckling med början i 1944 års aktiebolagslag, till 1975 års utformning och till sist hur de framstår i dagens aktiebolagslag från 2005. I detta kapitel visas bland annat några av de ändringar som har gjorts i de olika utgåvorna av aktiebolagslagen för att ge en överblick till vad som har lett fram till hur generalklausulerna ser ut idag.

3.2 1944 års aktiebolagslag

Det var under 1930-talet som debatten om minoritetsskydd i aktiebolag nådde en form av höjdpunkt och vid det femtonde nordiska juristmötet år 1931 så förespråkades det att en generalklausul skulle införas i aktiebolagslagstiftningen som ett hinder för att aktieägarmajoriteten skulle kunna missbruka sin makt till nackdel för minoriteten.³⁸ Generalklausulerna infördes sedan för första gången i 1944 års aktiebolagslag vilket kom att ändra inriktningen på rättsutvecklingen gällande likhetsprincipen för många år framöver. Hade ett införande av generalklausulerna inte skett i 1944 års aktiebolagslag finns det en möjlighet att rättsutvecklingen i stället hade fokuserat på likhetsprincipen som den standard mot vilka olika kommersiella förfaranden skulle bedömas.³⁹

Generalklausulerna ansågs i förarbetena till 1944 års aktiebolagslag vara ett uttryck för likhetsprincipen.⁴⁰ Syftet med införandet av dem ansågs vara att lagfästa likhetsprincipen i en vid mening och vad lagberedningen önskade förhindra var att bolagsstämman skulle fatta beslut som låg utanför dess normala

³⁸ Åhman s. 789

³⁹ Andersson & Pehrson s. 112

⁴⁰ Ibid.

beslutsområde enligt den funktionsfördelning som finns mellan bolagsorganen.⁴¹ Detta kunde sägas vara en fråga om att motverka sådana beslut av bolagsstämman, styrelsen eller annan företrädare för bolaget som internt avsåg förvaltningen av bolaget och externt innefattade avtal eller andra rättshandlingar i bolaget.⁴² De här typerna av beslut betraktades, om de skulle medföra en uppenbar fördel för vissa aktieägare som är till nackdel för andra, kränka ett skyddsvärt minoritetsintresse.⁴³

Syftet med att införa generalklausulerna i 1944 års aktiebolagslag bör inte ses ha varit att utesluta åtgärder som omfattades av likhetsprincipen i snäv mening, utan syftet bör snarare ha varit att generalklausulerna skulle komma att tillämpas även på de beslut som ansågs innefatta överträdelser av likhetsprincipen i snäv mening.⁴⁴ Utöver detta antyds det dock att syftet med generalklausulerna är att lagfästa likhetsprincipen i en form av vid mening och då möjliggöra att olika kringgåenden av likhetsprincipen i snäv mening förhindras.⁴⁵ Det ansågs vidare i den ursprungliga lydelsen av 1944 års aktiebolagslag att generalklausulerna troligtvis inte skulle kunna tillämpas på beslut som fattats med en i lagen angiven kvalificerad majoritet, vilket kom att ändras i 1975 års aktiebolagslag då generalklausulerna kom att bli tillämpliga på alla bolagsstämmobeslut.⁴⁶

3.3 1975 års aktiebolagslag

Fram till början av 1970-talet skedde inga förändringar av generalklausulerna från 1944 års aktiebolagslag. Innan den nya aktiebolagslagen som skulle se dagens ljus 1975 så kom generalklausulerna att genomgå ändringar i prop. 1973:93 där den nuvarande utformningen av generalklausulerna också kan härröras från. Som tidigare nämdes ändrades i 1975 års aktiebolagslag generalklausulerna med bakgrund av att det i 1944 års aktiebolagslag hade funnits ett krav på kvalificerad majoritet vid fråga om beslut som bedömdes som särskilt viktiga för

⁴¹ Andersson & Pehrson s. 114

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Johansson (1990) s. 127

aktieägarna.⁴⁷ Att ställa upp krav på kvalificerad majoritet sågs sålunda som ett viktigt led i minoritetsskyddet och därför var det rimligt att ha detta krav när t.ex. en fråga uppkom om att stämman skulle ge styrelsen bemyndigande att besluta om en nyemission. Emellertid ansågs kravet på kvalificerad majoritet ibland kunna medföra risk för att bolagsledningen skulle kunna få svårigheter att få till stånd en i och för sig önskvärd och välmotiverad förstärkning av styrelsens befogenheter.⁴⁸

I prop. 1973:93 uppgavs det att reglerna om kvalificerad majoritet inte kunde ses som speciellt lämpliga som minoritetsskyddsregler då de endast skyddar minoriteter av viss storlek och ett minoritetsskydd skulle då i stället kunna åstadkommas på både bättre och effektivare sätt.⁴⁹ Generalklausulerna kom här att ses som särskilt intressanta och det föreslogs att dessa skulle få ett vidgat tillämpningsområde. Genom det utvidgade tillämpningsområdet framhölls det att detta även uppvägde andra förslag som innebar att bolagsledningen och den bestämmande aktieägargruppen kom att få flera befogenheter och en mer utökad handlingsfrihet än vad som tidigare hade funnits.⁵⁰ Vidare så ändrades generalklausulerna till att även omfatta en fördel som bereddes utomstående, vilket gav en större möjlighet att också beröra de situationer där fördel bereds till någon som stod en aktieägare nära. Detta ansågs egentligen ha begränsad betydelse, men gav en något större möjlighet än enligt då gällande rätt att komma åt de situationer där en fördel bereds till någon som står en aktieägare nära.⁵¹

3.4 2005 års aktiebolagslag

Efter 1975 års aktiebolagslag har generalklausulerna endast genomgått små ändringar på vägen fram till hur de ser ut idag. I prop. 1997/98:99 kom ordalydelsen att ändras genom att den tidigare formuleringen ”är ägnat att bereda” ändrades till ”som kan ge” en otillbörlig fördel, vilket enligt förarbetena endast var av redaktionell art.⁵² I och med utgivningen av 2005 års aktiebolagslag så kom ordalydelsen åter igen att ändras tillbaka till den lydelse de hade i 1975 års

⁴⁷ Andersson & Pehrson s. 114

⁴⁸ Ibid. s. 115

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

aktiebolagslag, då det gjordes gällande att den redaktionella innebörden av generalklausulerna borde ha medfört en annan saklig innebörd än vad som ursprungligen hade varit avsett.⁵³ Detta kan ses innebära att i och med den lydelse som nu finns så behöver den som för talan mot ett beslut inte visa att någon otillbörlig fördel i själva verket har uppkommit, utan att det räcker att det går att visa att beslutet är ägnat att ge någon en otillbörlig fördel.⁵⁴

⁵³ Andersson & Pehrson s. 116

⁵⁴ Ibid.

4. Generalklausulerna och deras innebörd

4.1 Inledning

I detta kapitel kommer generalklausulerna att undersökas och analyseras närmare för att reda ut deras innebörd. Fokus kommer här i stort läggas på otillbörlighetsrekvisitet och begreppet företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt som kommer att utredas med hjälp av en genomgång av hur de har tolkats i de olika rättskällorna. Sedermera kommer även förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna analyseras för att se på de skillnader som föreligger och huruvida generalklausulerna kan ses som ett uttryck till likhetsprincipen eller inte.

4.2 Generalklausulerna enligt lagen

Ser man på lagtexten i både 7:47 och 8:41 1 st. ABL är generalklausulerna språkmässigt i stort sett utformade på samma sätt. Båda paragraferna förkunnar att en otillbörlig fördel inte får ges åt en aktieägare eller någon annan som är till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare där 7:47 inriktar sig på de otillbörliga fördelar som kan följa från beslut som bolagsstämman fattar, medan 8:41 1 st. berör rättshandlingar eller annan åtgärd som styrelsen eller annan företrädare fattar och som kan medföra en otillbörlig fördel.

Det andra stycket i 8:41 är fristående från själva generalklausulen i första stycket. Detta beskriver hur en ställföreträdare för bolaget inte heller får följa en anvisning av bolagsstämman eller något annat bolagsorgan om anvisningen inte gäller därför att den strider mot aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen.

4.3 Beslutsvarianter

Den första kategorin av beslut som omfattas av generalklausulerna är sådana som är ägnade att ge en otillbörlig fördel till en aktieägare eller till någon annan utomstående, där detta beslut ger en nackdel till antingen bolaget eller en annan aktieägare. Är ett beslut till nackdel för bolaget skulle det även kunna ses som att det är till nackdel för aktieägarkollektivet som helhet, då bolagets intresse kan ses som liktydigt med aktieägarnas gemensamma intresse.⁵⁵ Den andra kategorin av beslut är de där en aktieägare gynnas på bolagets bekostnad medan en tredje och sista kategori av beslut är de som är neutrala ur bolagets synpunkt, men som gynnar en annan aktieägare samtidigt som det missgynnar en annan.⁵⁶

Det går alltså att se tre kategorier av beslutsvarianter som generalklausulerna riktar sig mot. Ser man på de två första kategorierna så är det bolaget som här löper risk att missgynnas. Nerep och Samuelsson menar att det går att ifrågasätta huruvida det är relevant att ta ställning till ett organbesluts berättigande genom att undersöka om bolaget missgynnas eller inte, då ett beslut som skadar bolaget på förhand drabbar alla aktieägare i proportion till deras aktieinnehav. I verkligheten menar de att det kanske enbart är de aktieägare som inte stod bakom det skadliga beslutet som drabbas, samtidigt som de som genomdrev beslutet har kompenserat sig på ett annat sätt.⁵⁷

Rörande den tredje beslutsvarianten så innebär denna att en aktieägare ges en otillbörlig fördel till följd av ett beslut, samtidigt som beslutet medför nackdel till en annan aktieägare men att det också är neutralt ur bolagets synpunkt. För att lagbestämmelserna skall vara gällande krävs det att beslutet inte medför några ekonomiska följder för bolaget, men att det trots detta innebär en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller annan.⁵⁸

⁵⁵ Nerep & Samuelsson 7 kap. 47 §, 47.2

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

4.4 Rekvisiten

4.4.1 Ägnad att bereda

Det första rekvisitet som skall vara uppfyllt för att generalklausulerna skall kunna tillämpas talar om att en åtgärd, vilket kan vara vilken som helst, ska vara ägnad att bereda någon en otillbörlig fördel som är till nackdel för bolaget eller aktieägare. Med uttrycket ”ägnad” skulle det kunna ses som att de otillbörliga fördelar och nackdelar som avses i bestämmelserna skall vara eftersträvade av bolagsföreträdaren. Det går här inte att se något krav på att åtgärden måste vara avsiktlig, även om just avsiktligt majoritetsmissbruk har ansetts skulle kunna ses som ett typfall som ska omfattas av bestämmelserna.⁵⁹ Dessa uttryck har vanligtvis tolkats så att det inte ska ses som nödvändigt att det i själva verket uppstår otillbörliga fördelar med motsvarande nackdelar.⁶⁰ Med andra ord kan det ses som tillräckligt att den otillbörliga fördelen är en sannolik följd som uppstår av att en åtgärd eller ett beslut verkställs. Uttrycket ”ägnad” kan också tolkas som att generalklausulerna är tillämpliga även då en åtgärd som i vanliga fall medför en otillbörlig fördel inte skulle göra det i ett enskilt fall.⁶¹

4.4.2 Otillbörlig fördel

Otillbörlighetsrekvisitet kan ses som den viktigaste delen av generalklausulerna och på grund av detta rekvisits relevans kommer det att analyseras och diskuteras mer ingående längre fram i uppsatsen i kapitel 4.5, varför inget mer ingående kommer nämnas i just detta avsnitt.

4.4.3 Aktieägare eller annan

Detta rekvisit talar om vem det är som drabbas av den otillbörliga fördelen, vilket är en aktieägare eller ”annan”. Med en aktieägare kan menas vilken aktieägare som helst, då även inkluderat en minoritetsägare.⁶² Att en otillbörlig fördel tillkommer en ”annan” betyder att den riktas mot någon fysisk eller juridisk person som inte är aktieägare, vilket leder till att detta berör de fall då en majoritetsaktieägare eller någon i bolagsledningen gynnar någon närstående

⁵⁹ Åhman s. 800

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid. s. 806

genom någon sorts otillbörlig åtgärd. Det behöver dock inte röra sig om enbart någon närstående, utan kan rikta sig mot alla typer av utomstående.⁶³

4.4.4 Nackdel för bolaget eller aktieägare

Den otillbörliga fördelen som uppkommer skall vara av sådan art att den är till nackdel för bolaget eller aktieägare. Åhman har här menat att vad som är till nackdel för bolaget eller aktieägare bör bedömas efter att åtgärden enligt en objektiv bedömning ses som ofördelaktig för någon. Vad någon har för personlig uppfattning om huruvida en åtgärd är otillbörlig eller inte kan således inte beaktas och även om det objektiva kravet i sig är uppfyllt behöver åtgärden inte vara oförmånligt i den enskilda situationen vilket skulle kunna behövas ta hänsyn till.⁶⁴

4.4.5 Nackdel för bolaget eller annan aktieägare

Den nackdel som uppstår ska vara antingen för bolaget eller annan aktieägare. Då de åtgärder som är till nackdel för bolaget innefattas kan generalklausulerna även ses beröra de situationer där samtliga aktieägare formellt drabbas lika mycket av en åtgärd eller ett beslut, men att det i praktiken gynnar någon eller några i samma grad som när nackdelen omedelbart drabbar endast en eller några aktieägare.⁶⁵

4.5 Otillbörlighetsrekvisitet

4.5.1 Otillbörlig fördel enligt förarbeten

I prop. 1973:93 beskrivs bland annat ändamålet med generalklausulerna och rekvisitet otillbörlig fördel. Ursprungligen riktades ett förslag att otillbörlighetsrekvisitet skulle utformas till den grad att det skulle vara frågan om att en åtgärd ”uppenbarligen” är ägnad att bereda otillbörlig fördel, vilket är något som det i denna proposition riktas kritik mot. Med en sådan lydelse menades det att generalklausulerna skulle få en allt för snäv och restriktiv utformning.⁶⁶ Det förordades att tillämpningsområdet för generalklausulerna skulle vidgas bland annat då reglerna om kvalificerad majoritet inte ansågs vara särskilt lämpliga som minoritetsskyddsregler, då de endast skyddar minoriteter av viss storlek.⁶⁷

⁶³ Åhman s. 806

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Prop. 1973:93 s. 84

⁶⁷ Ibid. s. 69

Med ett vidgande av generalklausulerna antyddes det att det inte skulle finnas krav på kvalificerad majoritet när stämman t.ex. ger bemyndigande åt styrelsen att besluta om nyemission. Sådana stämmobeslut ansågs kunna fattas med enkel majoritet.⁶⁸ Dock menas det även att det inte heller går att ge generalklausulerna ett allt för vitt tillämpningsområde då detta skulle kunna medföra att det blir svårt för en bolagsledning att avgöra huruvida en företagen åtgärd är rättsenlig eller inte. I propositionen menas det att en lämplig avvägning av dessa intressen uppnås om just ordet ”uppenbarligen” kom att utgå ur den lagtext som ursprungligen föreslogs och att den skulle utformas så att åtgärden endast skulle innebära en ”otillbörlig fördel”, vilket slutligen kom att bli fallet.⁶⁹

Uttalandena i denna proposition antyder att generalklausulerna kan anses vara ett form av uttryck för likhetsprincipen. En avvikelse från denna kan, som tidigare också är nämnt, ha stöd i lag eller bolagsordning vilket gör att avvikelsen inte ska ses som otillbörlig.⁷⁰ Även då ett sådant stöd inte skulle gå att finna så antyds det hur en sådan avvikelse ändå inte skulle ses som otillbörlig i fall den avvikande åtgärden kan ses som företagsekonomiskt riktig eller försvarlig, även om detta medför en avvikelse från likhetsprincipen.⁷¹ Just detta uttalande angående företagsekonomiskt riktig eller försvarlig bör ses som det huvudsakliga som går att härleda från denna proposition och som har varit vägledande i efterkommande diskussioner.

Några år senare i prop. 1975:103 föreskrevs det bland annat hur en ställföreträdare enligt gällande lag inte får efterkomma föreskrift av bolagsstämman, ”om sådan åtgärd avseende förvaltningen av bolagets angelägenheter, vars verkställighet styrelsen finner innebära ett uppenbart åsidosättande av bolagets intressen.”⁷² En föreskrift av bolagsstämman som är av sådant slag bör enligt uttalandena i denna proposition uppfylla otillbörlighetsrekvisitet och stå i strid med generalklausulerna. Vidare antyddes det här att styrelsen skall stå som ansvarig om den uppsåtligen eller av vårdslöshet föranlett eller underlåtit att försöka

⁶⁸ Prop. 1973:93 s. 69

⁶⁹ Ibid. s. 84

⁷⁰ Se kap. 2.2.1.1

⁷¹ Prop. 1973:93 s. 137

⁷² Prop. 1975:103 s. 382

förhindra eller väcka klandertalan mot ett bolagsstämmbeslut som har setts vara en skadlig åtgärd för bolaget.⁷³

Generalklausulerna kom 20 år senare att beröras igen i SOU 1995:44 s. 183 där till en början vidden av rekvisitet otillbörlig fördel åt en aktieägare eller annan berörs, vilket anses talar för att ”annan” i sammanhanget avser en fysisk eller juridisk person som är närstående till en aktieägare. Vidare berörs frågan om vad just begreppet otillbörlig skall innebära där en referens dras till tidigare benämnda proposition 1973:93 där det framhävdes att en åtgärd som är företagsekonomiskt riktig eller försvarlig inte skall ses som otillbörlig. Vad som är intressant är hur aktiebolagskommittén i detta betänkande går emot vad som tidigare föreskrevs i prop. 1973:93 och hur de även håller med de kritiska åsikter som har förekommit i doktrinen som menar att företagsekonomi inte tillhandahåller några normer för vad som är riktigt och försvarligt samt att bolagets intresse ska ses som detsamma som aktieägarnas gemensamma intresse.⁷⁴ Det anses även här hur det inte går att lösa en konflikt aktieägarna emellan med hänvisning till bolagets intresse. Vad som däremot föreskrivs här är hur vissa avvikelser kan få ske utan att de ska ses som otillbörliga, bland annat genom de tidigare nämnda bestämmelserna om kvalificerad majoritet.⁷⁵

I arbetet med det som kom att bli vår nuvarande aktiebolagslag från 2005 så berördes i prop. 2004/05:85 bland annat generalklausulernas ordalydelse och hur otillbörlighetsrekvisitet skall vara utformat rent språkmässigt. Likt vad som tidigare har beskrivits så ändrades här ordalydelsen i både 7:47 och 8:41 1 st. ABL tillbaka till den lydelse de hade i aktiebolagslagen fram till utgången av år 1998.⁷⁶ I och med detta gäller det för att den som för talan mot ett beslut att denne inte behöver visa att någon otillbörlig fördel faktiskt har uppkommit, utan att det är tillräckligt att det går att visa att beslutet är *ägnat* att bereda någon en otillbörlig fördel.⁷⁷ Detta är således generalklausulerna ordalydelse idag.

⁷³ Prop. 1975:103 s. 382

⁷⁴ Se kap. 4.5.5

⁷⁵ SOU 1995:44 s. 183

⁷⁶ Se kap. 3.3

⁷⁷ Prop. 2004/05:85 s. 611 och 631

Genom att närmare studera förarbetena så ges det i stort mest anledningar till utformningen av generalklausulernas själva ordalydelse, vilket kan tyckas vara något knapphändigt. Något mer precist angående vad just en otillbörlig fördel skall anses vara är svårt att utröna genom att bara studera förarbetena vilket i princip gör att man blir tvungen att vidare studera praxis och doktrin för att finna vägledning.

4.5.2 Otillbörlig fördel enligt rättsfall

För att få en närmare förståelse kring vad som kan utgöra en otillbörlig fördel krävs de att se på rättsfall som illustrerar situationer där generalklausulerna har tillämpats och där det närmare går att se på hur otillbörlighetsrekvisitet har bedömts.

Ett tydligt exempel där en otillbörlig fördel drabbade en minoritetsägare är NJA 2000 s. 404. I korta drag handlar detta fall om att styrelsen i ett flygbolag beslutade att deras verksamhet skulle övergå till ett annat bolag som ägdes av majoritetsägaren och att verksamheten i det ursprungliga bolaget skulle upphöra. En specifik minoritetsägare ansåg att detta beslut skadade hans intressen som minoritetsägare vartefter han yrkade på att de styrelseledamöter som utförde beslutet om övergången av verksamheten skulle förpliktas att betala skadestånd till honom. HD ansåg att beslutet att lägga ner verksamheten stred mot det ursprungliga bolagets verksamhetsföremål och bolagsordning. Detta stred i sin tur också enligt 8:13, ABL 75 och ska ha gett en otillbörlig fördel till majoritetsaktieägaren som var till nackdel för den berörda minoritetsägaren. Att beslutet också skulle kunna medföra att minoritetsägaren orsakades skada är något som styrelseledamöterna borde ha insett, vilket gör att HD fastslog att de blev skyldiga att ersätta den skada som minoritetsägaren kan ha åsamkats.⁷⁸

Vad som i detta fall kan ses som vägledande är just frågan om vad som kan ses vara en otillbörlig fördel, vilket här tydligt ansågs vara beslutet om nedläggningen av verksamheten då det stred mot dess verksamhetsföremål och bolagsordning och som missgynnade en minoritetsägare. Det går ur detta fall också att se exempel på konsekvenser som kan följa av en överträdelse av generalklausulerna

⁷⁸ NJA 2000 s. 404

då en minoritetsägare här fick rätt till skadestånd och även hur detta beslut stred mot verksamhetsföremålet för bolaget.

För att ytterligare se på en situation där en otillbörlig fördel i stället inte ansågs föreligga så finns ett nyare fall i form av NJA 2013 s. 1250. Omständigheterna i detta fall var att majoritetsägarna i ett bolag vid en extra bolagsstämma hade beslutat om en frivillig likvidation av bolaget med anledning att befria sig från en minoritetsägare i bolaget som de inte önskade ha kvar. Detta uppfylldes genom att ett annat aktiebolag som kontrollerades av majoritetsägarna, styrelseledamöterna och VD:n, förvärvade rörelsen i bolaget från bolagets likvidator. Efter detta så drevs rörelsen vidare i oförändrad omfattning av majoritetsbolaget, med undantaget att den minoritetsägare som hade önskats skulle befrias från bolaget nu var borta. Den fördrivna minoritetsägaren fick genom likvidationen ingen ersättning för sina aktier och framställde sedan skadeståndsanspråk mot majoritetsägarna då han ansåg att deras agerande stred mot aktiebolagens regler. HD framhäver att generalklausulen i 7:47 ABL ska kunna tillämpas på alla beslut som stämman kan fatta, följaktligen också även på beslut om att ett aktiebolag skall likvideras.⁷⁹ Likvidationsbeslutet hade enligt minoritetsägaren lett till en situation av det slag som generalklausulen inriktar sig på. Det ansågs att det ska kunna finnas skäl att se igenom likvidationsbeslutet som sådant och att en bedömning skulle göras av majoritetsägarnas åtgärder utifrån vad de faktiskt har inneburit, vilket är att en överlåtelse av bolaget hade skett till underpris och utan att den berörda minoritetsägaren fick något form av vederlag för detta.⁸⁰ HD menade vidare att det framgick att majoritetsägarna sedan konflikten hade uppstått, hade försökt hitta en lösning på situationen inom ramen för de skyldigheter som hade framkommit genom aktieägaravtalet. Ingen lösning hittades dock, vilket ansågs leda till att bolaget inte längre hade något rättfärdigt intresse att driva bolaget vidare, vilket i sin tur ledde till att bolaget skulle försöka upplösas genom frivillig likvidation. Därmed ansåg HD att detta beslut inte var ägnat att ge en otillbörlig fördel åt majoritetsägarna i bolaget som skulle kunna leda till en tillämpning av 7:47 ABL. Att verksamheten i bolaget sedan såldes och drevs vidare i ett annat bolag utan den berörda parten som aktieägare kan inte

⁷⁹ NJA 2013 s. 1250

⁸⁰ Ibid.

heller anses ha utgett någon otillbörlig fördel åt majoritetsägarna. Styrelseledamöternas och VD:ns beslut att företaget skulle likvideras anses inte heller ha stått i strid med generalklausulen i 8:41 1st. ABL.⁸¹

Vad som är intressant och vägledande i detta fall är bland annat hur ett likvidationsbeslut sågs i samband med otillbörlighetsrekvisitet. Ett likvidationsbeslut kan i sig ses vara rimligt, men om det skulle leda till en otillbörlig fördel för minoriteten kan det ses strida mot generalklausulerna. I detta fall ansåg dock HD, bland annat att då en lösning hade försökt hittats för situationen inom ramarna för det berörda aktieägaravtalet, att beslutet inte kunde ses ha vara ägnat att ge en otillbörlig fördel. Vad som även är värt att nämna i detta fall är hur det i hovrättsdomen som föreligger denna dom hänvisades till ett annat liknande hovrättsavgörande angående ett klandrat bolagsstämmobeslut som stod i strid med 7:47 ABL. I detta mål röstade majoritetsägaren för en likvidation vilket gjorde att ett exklusivt patentlicensavtal som bolaget ingått med majoritetsägaren upphörde att gälla. Detta ledde till att bolagets verksamhet praktiskt taget överfördes till majoritetsägaren utan vederlag då majoritetsägaren fick rätt att exploatera detta patent. HD meddelade dock inte prövningstillstånd i detta fall, även om det i praktiken rör sig om samma fall som i ovan refererade dom från HD, att en verksamhet övergick till majoritetsägare.⁸²

Ett annat rättsfall som i sin tur har koppling till det i förarbeten och sedermera i doktrin omnämnda begreppet företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt är AD 1994 nr 132. I detta fall anställdes en man som VD för ett tidningsbolag. Tidningsbolaget ingick i en koncern, med ett moderbolag och där även ett annat dotterbolag ingick. VD:n för moderbolaget lämnade genom det andra dotterbolaget en garanti att fullgöra åtagandet enligt upprättat anställningsavtal mellan den nyanställda VD:n och tidningsbolaget, om dessa ej skulle komma att uppfyllas av tidningsbolaget. Sedermera försattes både moderbolaget och tidningsbolaget i konkurs vartefter den tillsatta VD:n hänvisade till den nämnda garantin och riktade krav mot det andra dotterbolaget för att få ut förmåner under sin uppsägningstid, vars firma hade ändrats till ett annat bolagsnamn.

⁸¹ NJA 2013 s. 1250

⁸² T 10335-09

Detta bolag bestred kravet med grund att denna garanti hade berett den tillsatta VD:n en otillbörlig fördel som var till nackdel för bolaget och dess aktieägare. Den otillbörliga fördelen ansågs vara att den tillsatta VD:n för tidningsbolaget skulle ha rätt till dubbel lön, både från tidningsbolaget och det andra dotterbolaget enligt de garantier som hade utfästs.⁸³ När otillbörlighetsbedömningen gjordes i fallet påpekades det att beaktning måste tas till att denna garanti hade utlovats av ett systerbolag som innehade en mycket svag ekonomisk ställning. Arbetsdomstolen fann sedermera att den utlovade garantin ur det andra dotterbolagets synpunkt skulle betraktas som företagsekonomiskt riktig eller försvarlig med tanke på den situation som hade rått när den utfärdades och redan på grund av det så ansågs det ej föreligga någon otillbörlig fördel i generalklausulens mening. Detta sades i synnerhet gälla då garantierna inte hade gjort mer än att försäkra den tillsatta VD:n en trygghet för de anställningsförmåner som han från början hade erhållit och varit berättigad till genom anställningsavtalet med folkbladet.⁸⁴

Detta rättsfall kan ses som ett exempel på en situation där generalklausulen har tillämpats på en åtgärd som varit riktad till tredje man. Vad som går att se här är hur AD har resonerat kring begreppet företagsekonomiskt riktig eller försvarlig och hur de här anser att det inte förelåg någon form av otillbörlig fördel då den utlovade garantin hade framstått som just företagsekonomiskt riktig eller försvarlig ur tidningsbolagets systerbolags synpunkt. Hur AD såg på detta strider bland annat mot synpunkter i doktrinen, vilka nedan kommer kommenteras, att det är orimligt att en åtgärd inte skall ses som otillbörlig om den är företagsekonomiskt riktig eller försvarlig då företagsekonomien inte tillhandahåller några normer.⁸⁵ I sin tur ger det stöd åt vad som tidigare hade föreskrivits i förarbetena och även till andra tankar inom doktrinen där det anses att åtgärder som är företagsekonomiskt riktiga eller försvarliga skall godtas, även då de kan ses som otillbörliga.⁸⁶

⁸³ AD 1994 nr. 132

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Se kap. 4.6

⁸⁶ Se kap. 4.6

De rättsfall som ovan har nämnts visar på några situationer där otillbörlighetsrekvisitet har bedömts olika beroende på olika omständigheter. Som det går att se kan en otillbörlig fördel likt i NJA 2000 s. 404 anses föreligga vid en överföring av en verksamhet till en annan, där alla tillgångar i ett bolag tömdes för att föras över till ett annat, vilket även stred mot bolagets verksamhetsföremål. I NJA 2013 s. 1250 så rörde det sig om ett likvidationsbeslut som ansågs ge en otillbörlig fördel, men här såg HD genom beslutet som sådant och ansåg att omständigheterna i fallet medförde att en otillbörlig fördel inte låg till hands. Det går således att se hur olika omständigheter från fall till fall har påverkat otillbörlighetsbedömningen i dessa rättsfall. I AD 1994 nr 132 så åberopades det i sin tur att en löneförmån vid uppsägning var en otillbörlig fördel. Här ansågs det dock att den otillbörliga fördelen var företagsekonomiskt riktig eller försvarlig, vartefter den sågs som godtagbar.

4.5.3 Otillbörlig fördel i den rättsvetenskapliga diskussionen

Inom den rättsvetenskapliga diskussionen förekommer olika tankar kring otillbörlighetsrekvisitet och framför allt huruvida, vilket också framkom i förarbetena och rättsfallen, en åtgärd som är företagsekonomiskt riktig eller försvarlig skall ses som befogad och inte otillbörlig. Jag väljer i kommande avsnitt att i stort rikta fokus på diskussionen kring begreppet företagsekonomiskt riktig eller försvarlig med tanke på den vikt det har tillgetts inom doktrinen för att kunna tolka otillbörlighetsrekvisitet.

Lars Pehrson menar att det är av stor praktisk betydelse hur en åtgärd som är i bolagets intresse och som är företagsekonomiskt riktig eller försvarlig inte kan ge upphov till en otillbörlig fördel.⁸⁷ När en bedömning skall göras huruvida en åtgärd är företagsekonomiskt riktig eller försvarlig så påpekar Pehrson att det bland annat kan bli relevant att se om åtgärden ligger inom ramen för föremålet för bolagets verksamhet eller syfte.⁸⁸ En åtgärd kan ses som företagsekonomiskt motiverad oberoende av om den ligger inom ramen för bolagets syfte eller inte, t.ex. i form av en fördelaktig investering inom ett område som inte omfattas av bolagsordningen. Det samma gäller omvänt, att en åtgärd ses som företagsekonomiskt oriktig eller oförsvarlig oberoende om den ligger inom ramen

⁸⁷ Pehrson s. 491

⁸⁸ Ibid s. 493

för bolagets verksamhet eller syfte eller inte. Pehrson menar sedan att de båda gränslinjerna är beroende av varandra på så sätt att de åtgärder som är av sådan typ att de ligger utanför ett bolags verksamhet eller syfte, inte kan ses som företagsekonomiskt riktiga eller försvarliga.⁸⁹ Detta kan vara t.ex. åtgärder som syftar till att påverka bolagets ägarförhållanden eller till att försöka göra bolagets aktier mer attraktiva på marknaden. Enbart de åtgärder som inte kan ses som företagsekonomiskt riktiga eller försvarliga kan då enligt Pehrson anses strida mot generalklausulerna, vilket dock inte betyder att alla de åtgärder som är i detta avseende riktiga eller försvarliga kan godtas.⁹⁰ Dessa åtgärder skall vara just *ägnade* att ge otillbörliga fördelar som ger nackdel för andra. Vad som i så fall krävs är att en åtgärd ska medföra både för och nackdelar samt att dessa också ska kunna materialiseras i det berörda fallet, vilket med andra ord menas att ett visst mått av adekvat kausalitet skall föreligga.⁹¹

Rodhe ställer sig mot vad Pehrson menar och riktar kritik mot begreppet företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt, som han menar i princip medför att ”gör du en för bolaget god affär, kan du glömma likhetsprincipen”.⁹² Med ”likhetsprincipen” utgår jag att det bör tolkas som att detta är generalklausulerna, då Rodhe talar i ordalag att dessa ses som ett uttryck för likhetsprincipen.⁹³ Rodhe är kritisk i den grad att han menar att begreppet företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt saknar mening då företagsekonomi inte kan tillhandahålla några normer.⁹⁴ Även om man bortser från just uttrycket företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt och enbart ser på att åtgärden skall vara ”i bolagets intresse” så menar han att orimligheten kvarstår då bolagets intresse är likvärdigt med aktieägarnas gemensamma intresse, vilket leder till att detta begrepp inte kan användas när en konflikt skall lösas aktieägarna emellan. Godtar man denna ståndpunkt så har enligt Rodhe likhetsprincipen i själva verket skjutits åt sidan. Vad som även framförs av Rodhe är hur det diskussionsvis har ansetts vara berättigat att åsidosätta generalklausulerna i en nödsituation för att

⁸⁹ Pehrson s. 493

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid. s. 499

⁹² Skog s. 250

⁹³ Ibid. s. 249

⁹⁴ Ibid. s. 250

rädda bolaget.⁹⁵ Även Nial har uttryckt viss skepsis mot att åsidosätta generalklausulerna vid så kallade sakliga skäl, vilket bör tolkas som t.ex. företagsekonomiska riktiga eller försvarliga sådana. Däremot menar han att en in casu-avvägning bör ske mellan majoritetens och minoritetens intressen och att en åsidosättning i så fall bara skall medges när majoritetens intresse för en åsidosättning är avsevärt mycket större än att minoriteten har ett intresse av att upprätthålla generalklausulerna.⁹⁶

Några som har ett annat synsätt är Bergström och Samuelsson som likt Pehrson menar att om ett beslut sammanfaller med att vara företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt så skall det inte ses uppfylla otillbörlighetsrekvisitet.⁹⁷ De menar också att begreppet i sig inte borde medföra några tolkningsproblem och det bör snarare handla om att kunna fastställa den inverkan som ett specifikt bolagsstämmobeslut kan ha på aktievärdet. För att sedan fastställa huruvida ett beslut är företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt så borde detta enligt Bergström och Samuelsson inte heller vara särskilt kontroversiellt för ett aktiemarknadsbolag och detta bör också enligt dem vara den enda rimliga avvägningsprincipen då den anses ge en beslutsregel som enhälligt föredras av aktieägarna: att i alla beslutssituationer så skall målsättningen vara av den grad att det skall uppfylla bolagets vinstsyfte.⁹⁸

De menar att principen om maximering av aktievärdet alltid ska få avgörande vikt om majoriteten vill genomföra ett beslut som medför att alla aktieägare inte ges samma fördelar, men som kommer öka värdet för samtliga aktier i bolaget. Beslut som är neutrala för bolaget, men uppenbart negativa ur en viss aktieägares synvinkel anses vara omöjliga att åberopa med stöd av generalklausulerna och den enda möjligheten att i så fall angripa ett sådant beslut bör vara om det strider mot likhetsprincipen och då påverkar denna aktieägares kapitalandelskap.⁹⁹

Kritik mot Rodhes synpunkt förekommer också av Samuelsson och Nerep i deras lagkommentarer till aktiebolagslagen. De påpekar också att det är svårt att förstå

⁹⁵ Skog s. 250

⁹⁶ Johansson (2007) s. 158

⁹⁷ Bergström & Samuelsson s. 153

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid.

hur Rodhe kan anse att uttrycket företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt saknar mening och drar paralleller till andra öppna rekvisit inom aktiebolagsrätten, så som t.ex. ”affärsmässigt betingat” eller ”marknadsmässighet” där de anser att företagsekonomiskt riktig eller försvarlig inte kan ses vara så annorlunda att det är mindre användbart än dessa andra rekvisit.¹⁰⁰ Även denna ståndpunkt förefaller rimlig och det är svårt att se hur detta begrepp skulle sakna mening till den grad att det inte kan tillämpas i detta sammanhang när man jämför med de andra rekvisit som ovan nämndes och som också redan existerar inom aktiebolagsrätten.

Ola Åhman berör inte begreppet företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt i någon större omfattning, men menar i sin tur när det gäller själva otillbörlighetsbedömningen att det är av vikt att se både till vilket sätt fördelen har uppkommit och till åtgärdens resultat. Har en fördel på bolagets eller aktieägarnas bekostnad setts som eftersträvad av den beslutsfattande för bolaget, bör den kunna ses som otillbörlig, vilket följer av att en sådan fördel är en följd av att företrädaren för bolaget har åsidosatt sin plikt att verka för bolaget syfte och för att tillvarata dess intresse.¹⁰¹ Åhman visar även på vad som har föreskrevs i prop. 1975:103 angående att otillbörlighetsrekvisitet kan ses som uppfyllt om någon genom en rättshandling har erhållit en fördel till följd av att bolagsledningen eller annan företrädare uppenbart har åsidosatt bolagets intressen.¹⁰² Detta skulle normalt kunna föreligga om bolagsföreträdaren har åsamkat bolaget en allvarlig skada genom att åtminstone ha handlat vårdslöst. Samma sak kan enligt Åhman antas bli fallet när bolagsstämman tar beslut på ett sätt som strider mot bolagets intresse utan att visa tillräcklig aktsamhet.¹⁰³ Åhman hänvisar också till ett intressant utlåtande av Nial som har menat att otillbörlighetsbedömningen bör påverkas om en åtgärd görs i syfte att avvärja en kris för bolaget. Åhman tolkar detta som att den skada som en enskild aktieägare skulle lida av en åtgärd skulle

¹⁰⁰ Nerep & Samuelsson 7 kap. 47 §, 47.4

¹⁰¹ Åhman s. 800

¹⁰² Se kap. 4.5.1

¹⁰³ Åhman s. 801

kunna vara mindre än den totala skada i form t.ex. värdeförstöring som skulle kunna uppstå om en åtgärd förhindras av att generalklausulen blir tillämplig.¹⁰⁴

Diskussionen ovan ger vägledning när det kommer till att förstå generalklausulerna och framför allt otillbörlighetsrekvisitet i samband med åtgärder som ses som företagsekonomiskt riktiga eller försvarliga. På grund av den knapphändiga informationen från förarbeten och den lilla mängden praxis är det nödvändigt att tolka och hämta vägledning från doktrinen när det kommer till generalklausulerna och diskussionen här visar både på meningsskiljaktigheter, men också samförstånd när det kommer till hur otillbörlighetsrekvisitet skall bedömas.

4.6 Synpunkter kring otillbörlighetsrekvisitet

Genom förarbeten går som tidigare nämnt knapphändig vägledning att finna för att se vad en otillbörlig fördel innebär, förutom att de t.ex. statuerar generalklausulernas själva tillämpningsområde och diskuterar deras ordalydelse. Rättsfallen har i sin tur visat på några situationer där otillbörlighet både kan och inte kan föreligga, medan det i doktrinen primärt råder olika meningar kring bedömningen av otillbörlighet i samband med en åtgärd som kan vara företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt.

Att lägga ned och flytta över en verksamhet till ett annat bolag ansågs vara ägnat att bereda en sådan otillbörlig fördel som medförde en nackdel åt en minoritetsägare enligt vad som framkom i NJA 2000 s. 404. Ser man vidare på fallet NJA 2013 s. 1250 där ett likvidationsbeslut låg till grund för otillbörlighetsbedömningen så bedömdes det att likvidationsbeslutet som sådant, trots att det har lett till en situation som generalklausulen i 7:47 ABL tillämpar sig på, skulle ses igenom för att se vad åtgärden verkligen var menad till. Ser man på rättsfallen förefaller det sig generellt att det alltid bör göras en bedömning och granskning från fall till fall för att om det är just ägnat att ge en otillbörlig fördel. Det förefaller sig att fokus bör ligga på en åtgärds verkliga effekt och vilka nackdelar de kan vara ägnade att ge. I övrigt har det genom förarbeten och praxis framkommit hur en otillbörlig fördel kan vara godtagbar om den är

¹⁰⁴ Åhman s. 803

företagsekonomiskt riktig eller försvarlig, vilket framgick genom bland annat prop. 1973:93 och realiserades genom utfallet i AD 1994 nr 132.

Angående vad som har framgått i den rättsvetenskapliga diskussionen finns det därifrån saker som går att diskutera, där jag huvudsakligen skulle vilja ta upp något av det som har sagts om otillbörlighet i samband med företagsekonomiskt riktiga eller försvarliga åtgärder. Bland annat Rodhes förhållningssätt mot generalklausulerna kan ses i den bemärkelsen att han förordar en ganska strikt tillämpning av dem, där det möjligtvis endast i allvarliga fall ska ses som godtagbart att åsidosätta dem. Det förefaller sig i min mening något lättvindigt att som han avfärda tanken att en åtgärd kan vara godtagbar om den är företagsekonomiskt riktig eller försvarlig genom att kort och gott likna det vid att ”om man gör en god affär för företaget kan man glömma likhetsprincipen.”¹⁰⁵ Jag kan angående hans uttalande om att begreppet företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt inte är rimligt på grund av att företagsekonomi saknar normer hålla med Nereps och Samuelssons åsikter att det inte borde vara något större problem att förstå vad detta begrepp innebär eftersom det redan finns andra liknande så kallade öppna rekvisit inom aktiebolagsrätten som i grunden inte borde skilja sig allt för mycket. Att Rodhe sedan menar att en företagsekonomiskt riktig eller försvarlig åtgärd som är ”i bolagets intresse” förfaller orimlig, då bolagets intresse är samma som aktieägarnas gemensamma intresse, kan i viss mån förstås. Här förefaller sig dock Bergström och Samuelssons tankar rimliga där beslutet skall avvägas mot vad det har för inverkan på aktievärdet. Går det att se att ett i och för sig potentiellt otillbörligt beslut skulle ge en positiv fördel till aktieägarna så borde det enligt mig ses som godtagbart. Ett bolagsstämmobeslut som ökar aktievärdet och som är i ledet att uppfylla bolagets vinstsyfte borde så klart, likt Bergström och Samuelsson sa, föredras av alla aktieägare då det är till fördel för dem själva.

Även om jag ser det som att en åtgärd inte behöver vara otillbörlig om den är företagsekonomiskt riktig eller försvarlig så bör man också vara försiktig i att allt för godtyckligt godta alla de åtgärder som ger sken att vara detta. En åtgärd kan i sig vara företagsekonomiskt riktig eller försvarlig, men det skulle ju i sig också kunna vara fråga om något dolt och avsiktligt majoritetsmissbruk som egentligen

¹⁰⁵ Se ovan kap. 4.5.3

ligger bakom åtgärden, vilket då borde anses ligga inom generalklausulernas tillämpningsområde.¹⁰⁶ Generalklausulerna finns till för att ge minoriteten ett skydd och för att de inte helt skall sakna mening så bör fortfarande varje åtgärd som hamnar i området för att kunna vara otillbörlig noggrant granskas för att se dess effekter.

Åhman nämner i sin analys om generalklausulerna Nials utlåtande om hur otillbörlighetsbedömningen bör påverkas om en åtgärd görs i syfte att avvärja en kris för företaget. Detta ter sig skäligt och om en åtgärd utförs i syfte för att rädda företaget så borde den i många fall kunna vara berättigad. Ser man även på hur omständigheterna i den tidigare nämnda domen AD 1994 s. 132 var, där ett företag befann sig i en mycket svag ekonomisk ställning vilket i sig skulle kunna tolkas som just en kris, så bör en avvägning ske kring otillbörlighetsbedömningen för att se om den företagna åtgärden verkligen är otillbörlig med tanke på bland annat speciella ekonomiska omständigheter.

¹⁰⁶ Se kap 4.4.1

4.7 Förhållandet mellan generalklausulerna och likhetsprincipen

Huruvida generalklausulerna kan ses som ett komplement eller uttryck till likhetsprincipen är inte helt klart. Ser man på förarbetena till 1975 års aktiebolagslag antydde det att generalklausulerna är ett uttryck för likhetsprincipen.¹⁰⁷ Även i senare förarbeten beskrivs det hur generalklausulerna kan ses som ett komplement till likhetsprincipen, men där det påpekas hur generalklausulerna har ett vidare tillämpningsområde.¹⁰⁸ I doktrinen är bland annat Johansson av åsikten att det är svårt att avgöra huruvida likhetsprincipen kan nyttjas trots att generalklausulen är tillämplig och visar på hur det i dansk, norsk och tysk rätt har framhållits hur likhetsprincipen och generalklausulerna är två fristående likställda regler, men att det är svårt att veta hur detta kan ses i svensk rätt.¹⁰⁹ Rodhe i sin tur talar i ordalag så som att generalklausulerna ska ses ha byggts in i likhetsprincipen vilket borde ses ge sken till tanken att generalklausulerna är ett uttryck för likhetsprincipen.¹¹⁰

Ett antal faktiska skillnader anses föreligga mellan generalklausulerna och likhetsprincipen, vilka berördes kort tidigare i uppsatsen.¹¹¹ Bland annat är likhetsprincipens tillämplighet av den formen att den inte beroende av att någon form av otillbörlig fördel skall ha förelegat vid en åtgärd eller ett beslut och kan ses kunna tillämpas i ett vidare perspektiv mot de situationer där en otillbörlig fördel inte har förelegat.¹¹² Det kan även ses hur likhetsprincipen endast kan brukas mot åtgärder som *faktiskt* leder till någon form av olik behandling, medan generalklausulerna i sin tur används redan när det är fråga om att en åtgärd eller ett beslut är *ägnat* att bereda någon en otillbörlig fördel.¹¹³ Otillbörlighetsrekvisitet och det faktumet att en åtgärd redan ska vara *ägnad* att bereda otillbörlig fördel blir här således ganska självklart den stora distinkta skillnaden mellan de båda regleringarna.

¹⁰⁷ Prop. 1973:93 s. 137

¹⁰⁸ SOU 1995:44 s. 183

¹⁰⁹ Johansson (1990) s. 133

¹¹⁰ Skog s. 250

¹¹¹ Se kap. 2.3.3

¹¹² Johansson (2007) s. 159

¹¹³ Andersson & Pehrson s. 140

Utöver detta kan två väsentliga skillnader ses vara att likhetsprincipen hänvisar till *aktier* medan generalklausulerna hänvisar till *aktieägare* och att de också täcker otillbörliga fördelar för *annan* än aktieägare. Skillnaden i att likhetsprincipen hänvisar till aktier och generalklausulerna till aktieägare har av Jan Andersson och Lars Pehrson hävdats kunna uppfattas så som att likhetsprincipen bara kan tillämpas på de beslut som rör förhållandet mellan aktierna och inte mellan aktieägarna.¹¹⁴ Detta har dock gett uppfattningen att det är svårt att upprätthålla en skillnad mellan likhetsprincipen och generalklausulerna och att i sådana fall likhetsprincipen bara skulle beröra aktier, men inte aktieägare och att generalklausulerna enbart rör aktieägare, men inte aktier. Aktieägarnas rättigheter härrör ju i grund från aktierna vilket gör att likhetsprincipen i sådana fall kan ses beröra både aktie och aktieägare och där det omvända gäller för generalklausulerna.¹¹⁵ Ovanstående, något röriga, resonemang medför bevisligen att det kan ses som svårt att exakt staka ut likhetsprincipens och generalklausulernas förhållande till varandra och veta vilka områden respektive ska tillämpas på utan att de sammanflätas för mycket i varandra.

Ser man på generalklausulernas utvidgning som diskuterades i förarbetena till 1975 års aktiebolagslag så motiverades dessa med minoritetskyddsaspekter, bland annat genom att regler om kvalificerad majoritet inte ansågs tillräckliga.¹¹⁶ Johansson menar att om det vidgade tillämpningsområdet för generalklausulerna innebar en inskränkning i minoritetsägarnas möjlighet att åberopa likhetsprincipen så skulle denna ändring då medfört en försvagning av minoritetsskyddet. Skulle likhetsprincipen då ha inskränkts till att enbart gälla det område som täcks av generalklausulerna så anser han att detta borde ha anmärkts i förarbetena till lagen, vilket bör tyda på att avsikten med att ge generalklausulerna ett vidare tillämpningsområde inte har varit att avskaffa likhetsprincipen som en fristående regel.¹¹⁷ Johansson har här en poäng i sitt resonemang. Ser man på förarbetena och de motiv som gavs till generalklausulernas införande så förefaller det sig i grunden som att generalklausulerna skall ha en egen tillämpning och inte sammanfalla med likhetsprincipen.

¹¹⁴ Andersson & Pehrson s. 123

¹¹⁵ Ibid. s. 124

¹¹⁶ Se kap. 4.5.1 om Prop. 1973:93

¹¹⁷ Johansson (1990) s. 135

I så fall borde det, precis som Johansson menar, detta ha anmärkts mycket tydligare i lag och förarbeten, eller att ändringar i lagen senare skulle komma att föreslås som tydligare hade pekat på att generalklausulerna är en del av likhetsprincipen.

Det föreningsrättsliga fallet NJA 1977 s. 393 har antytts vara till vägledning för att se likhetsprincipens tillämpningsområde gentemot generalklausulerna. En medlem hade här undgått att betala medlemsavgift till sin bostadsrättsförening varpå denne medlem blev utesluten ur föreningen. Flera av de andra medlemmarna i föreningen hade dock också undgått att betala medlemsavgiften, men dessa blev inte uteslutna. Beslutet om att utesluta denna medlem hade fattats med stöd i bostadsrättsföreningens stadgar och generalklausulen i 20:2 2 st. i 1951 års föreningslagstiftning kunde därmed inte tillämpas, men HD fann att trots denna stadgebestämmelse så fick det ses som att styrelsen skulle ha iakttagit likhetsprincipen i detta fall.¹¹⁸ Detta var alltså en uppenbar tillämpning av likhetsprincipen som sedermera gjorde att beslutet att utesluta medlemmen upphävdes. Denna dom har ansetts visa att likhetsprincipen tidigare hade en egen betydelse vid sidan av generalklausulerna.¹¹⁹ Hänsyn måste dock tas till att detta är ett föreningsrättsligt fall vars användbarhet för aktiebolagsrätten kan ifrågasättas.

Är det då nödvändigt att bevara både likhetsprincipen och generalklausulerna som två fristående regler om de ändå är så pass lika varandra? Johansson menar att likhetsprincipen skulle kunna tolkas in i generalklausulerna, vilket dock skulle leda till att varje fördel som följer med en olikbehandling som saknar stöd i lag och som inte skulle kunna motiveras med sakliga skäl i så fall skulle betraktas som otillbörlig. Denna lösning medför dock enligt Johansson en fråga angående var den primära bevisbördan skall placeras.¹²⁰ Klandras t.ex. ett bolagsstämmobeslut med hjälp av generalklausulen är det käranden som i så fall måste visa att en åtgärd eller ett beslut har medfört en fördel som uppfyller otillbörlighetsrekvisitet. Blir ett bolagsstämmobeslut i stället klandrat genom att likhetsprincipen åberopas är det tillräckligt att käranden kan visa att en

¹¹⁸ NJA 1977 s. 393

¹¹⁹ Johansson (1990) s. 133 – 134

¹²⁰ Ibid. s. 135

olikbehandling har skett och det blir sedan upp till bolaget att bevisa om att handlandet kan motiveras av sådana sakliga skäl att är motiverat. Detta antyds ge minoritetsägarna en sämre ställning i med hänsyn till bevisbördan om inte likhetsprincipen gäller vid sidan av generalklausulerna.¹²¹

Johansson har uttryckt att förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna kan ses som följande: ”Bolagsstämman är skyldig att behandla alla aktier lika enligt likhetsprincipen i 4:1 ABL så länge inget annat följer av lag eller bolagsordning. Om bolagsstämman för ett visst fall kan fatta ett beslut som avviker från likhetsprincipen så är detta tvunget att utformas så att ingen bereds en otillbörlig fördel som är till nackdel för bolaget eller aktieägare, med andra ord att det inte strider mot generalklausulerna.”¹²² Detta sammanfattande resonemang torde enligt min mening på ett rimligt sätt beskriva hur de båda regleringarnas tillämpningsområden skall ses mot varandra.

Det kan te sig tämligen förvirrande att reda ut vart gränsen går mellan likhetsprincipen och generalklausulerna. Jag uppfattar det helt enkelt som att generalklausulerna i sig är fristående regler, men också ett komplement till likhetsprincipen som bör ses fungera som ett extra ”skyddsnet” för minoriteten, där de, precis som enligt ordalydelsen i generalklausulerna, ges ett extra skydd för just *otillbörliga* fördelar som kan vara *ägnade* att drabba dem och som inte fångas upp av likhetsprincipen. Vad som är viktigt bör i vart fall vara att se till så de båda regleringarna inte sammanstrålar för mycket med varandra. En distinktion bör upprätthållas genom att se på just generalklausulernas otillbörlighetsrekvisit och hur en åtgärd skall vara *ägnad* att drabba aktieägare eller annan som är till *nackdel* för bolaget eller annan aktieägare.

¹²¹ Johansson (1990) s. 135

¹²² Ibid s. 137

5. Konsekvenser av överträdelser

5.1 Inledning

I detta kapitel kommer de konsekvenser som följer av en överträdelse av generalklausulerna att belysas. Fokus kommer här ligga på en belysning av de regler som kan åberopas vid överträdelser, en närmare inblick på bevisbörd som härvid kan uppkomma, samt huruvida skadestånd kan följa av en överträdelse.

5.1.1 Klander

Om ett beslut på en bolagsstämma står i strid med generalklausulerna, eller likhetsprincipen, kan det ställas mot bestämmelserna i 7:50 – 51 ABL som rör talan mot bolagsstämmobeslut.¹²³ 7:50 ABL talar om att om ett bolagsstämmobeslut inte har tillkommit i behörig ordning eller på annat sätt strider mot aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, får en aktieägare, styrelsen, en styrelseledamot eller den verkställande direktören föra talan mot bolaget vid allmän domstol om beslutet skall upphävas eller ändras. 7:51 1 st. 1 meningen ABL förkunnar i sin tur att talan enligt 7:50 ABL skall väckas inom tre månader från dagen för beslutet och om inte talan väcks inom denna tid går rätten att föra talan förlorad.

Andersson och Pehrson menar att både principiellt och historiskt så har avgränsningen mellan borgenärsskyddsregler i ABL vid sidan av andra tvingande regler i ABL som t.ex. bestämmelser om bolagets organisation och regler som är uppställda som skydd för framtida aktieägare och å andra sidan regler som finns uppställda som skydd för nuvarande aktieägare, utgått från bestämmelsen i 7:51 2 st. 1 p. ABL.¹²⁴ De bolagsstämmobeslut som är av denna tvingande karaktär kan inte fattas ens om samtliga aktieägare samtycker. Därav följer motsatsvis att de bolagsstämmobeslut som strider mot generalklausulerna eller likhetsprincipen och

¹²³ Andersson & Pehrson s. 141

¹²⁴ Ibid. s. 142

som *kan* fattas med samtliga aktieägares samtycke, i så fall omfattas av huvudregeln om 3 månaders klandertid enligt 7:51 1 st. 1 meningen ABL.¹²⁵

Andersson och Pehrson menar vidare att det saknas anledning att betrakta överträdelser av generalklausulerna eller likhetsprincipen som nulliteter.¹²⁶ Om nullitetsregeln i 7:51 2 st. 2 p. ABL kan tillämpas på generalklausulerna och likhetsprincipen bör det enligt dem ifrågasättas varför inte andra bestämmelser i ABL och bolagsordningen som är till skydd för nuvarande aktieägare också bör falla under denna bestämmelse. Systematisk konsekvens borde enligt dem då tala för att bolagsstämmobeslut som strider mot t.ex. bolagets verksamhetsföremål eller andra föreskrifter i bolagsordningen borde betraktas som nulliteter. Därmed skulle enligt deras mening regeln om tre månaders klandertid i stort sett endast komma att omfatta stämmobeslut som inte tillkommit i behörig ordning, då andra stämmobeslut som är i strid med ABL och bolagsordning är av sådant slag att det krävs att samtliga aktieägare samtycker.¹²⁷

När det kommer till styrelsebeslut så kan de inte klandras. Företar styrelsen, VD eller särskild firmatecknare en åtgärd som strider mot generalklausulen i 8:41 ABL så är denna handling utan verkan om tredje man insåg eller borde ha insett befogenhetsöverskridandet enligt 8:42 2 st. 1 meningen ABL.¹²⁸

5.1.2 Bevisbörda

Frågan om bevisbörda nämndes ovan kort i diskussionen kring förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna. Detta bevisbördeproblem antyds bland annat uppstå om svaranden i ett fall där generalklausulerna har åberopats menar att sakliga skäl förelegat för åtgärden, t.ex. att företagsekonomiskt riktiga eller försvarliga skäl har motiverat detta. Här har menats att på samma sätt som beträffar likhetsprincipen, med förutsättning att käranden lyckats visa att en åtgärd typiskt sett varit otillbörlig, så måste svaranden då visa att ”sakliga skäl” motiverat åtgärden.¹²⁹ Ett beslut kan i sig strida både mot likhetsprincipen och generalklausulen och i så fall kan den som blivit kränkt åberopa båda två.

¹²⁵ Andersson & Pehrson s. 142

¹²⁶ Ibid s. 143

¹²⁷ Ibid. s. 142 – 143

¹²⁸ Ibid. s. 143

¹²⁹ Ibid. s. 140 – 141

Tvekar den kränkta att ta på sig bevisbördan för otillbörlig fördel, vilket kanske inte är så lätt, så har det menats att denna skulle kunna begränsa sig till likhetsprincipen eller vid sidan av denna i andra hand yrka att generalklausulen ska tillämpas.¹³⁰

Detta kan ses medföra en form av kontrovers i sig och just faktumet att det kan ses som tungt att ta på sig den något obestämda bevisbördan för en otillbörlig fördel kanske skulle komma att avskräcka någon att göra detta. Pehrson har bland annat anfört hur det som minoritetsägare kan vara svårt kunna lägga fram motbevis mot att bolaget ansåg att en åtgärd t.ex. var företagsekonomiskt riktig eller försvarlig och därför inte skall vara otillbörlig.¹³¹ Likt vad som tidigare framgått är det inte helt enkelt att bevisa att en otillbörlig fördel har förelegat och för en minoritetsägare är det helt klart en risk att bli involverad i en process och riskera att få betala omfattande rättegångskostnader. Frågan som då går att ställa sig är om generalklausulerna då på ett sätt trängs undan på grund av det kan vara så pass komplicerat att visa hur en otillbörlig fördel har förelegat. Detta borde enligt mig på ett sätt medföra att generalklausulernas betydelse ifrågasätts om det allmänt ses som svårt att bevisa en överträdelse av dem.

5.1.3 Skadestånd

Överträdelser av generalklausulerna och likhetsprincipen kan medföra skadeståndsskyldighet enligt de skadeståndsregler som finns i 29:1-3 i ABL. Dessa ses innefatta både externt och internt ansvar, där särskilt det externa ansvaret i relation till aktieägare antyds kunna indelas i direkt och indirekt skada.¹³²

Hur skadeståndsskyldighet kan uppkomma vid en överträdelse av generalklausulerna kan tydligast illustreras genom det tidigare nämnda rättsfallet NJA 2000 s. 404 där en minoritetsägare drabbades av en indirekt skada efter att ha åberopat hur en otillbörlig fördel som följde av ett styrelsebeslut hade drabbat denne, vilket medförde skadestånd.¹³³ En enskild aktieägare kan således genom detta fall ses ha rätt att kräva skadestånd efter en överträdelse av

¹³⁰ Johansson (2007) s. 160

¹³¹ Pehrson s. 492

¹³² Andersson & Pehrson s. 143

¹³³ Se kap. 4.6.1

generalklausulerna, på grund av att ha vållats av indirekt skada av medlemmar i ett bolagsorgan, vilket i detta fall var styrelsemedlemmar. Härom nämnda typ av omständighet berördes i prop. 1997/98:99 där det nämndes hur en enskild aktieägare bör ha rätt att få ersättning av styrelsen om ”denne genom oaktsam förvaltning har minskat värdet på hans aktier.”¹³⁴ Oaktsam förvaltning skulle möjligtvis kunna tolkas vara att styrelsen t.ex. vidtar en åtgärd eller ett beslut som uppenbarligen åsidosätter bolagets intressen, vilket tidigare beskrevs skulle kunna leda till just en otillbörlig fördel.¹³⁵

¹³⁴ Prop. 1997/98:99 s. 190

¹³⁵ Se kap. 4.5.1 ang. prop. 1975:103

6. Sammanfattning och slutsatser

Generalklausulerna i 7:47 och 8:41 1 st. ABL förefaller likt vad som går att se i denna uppsats utgöra något oklara regleringar där det är svårt att konkret definiera deras innebörd och se deras gränser. Genom förarbeten ges inte så mycket härledning till att framför allt närmare förstå den konkreta innebörden av otillbörlighetsrequisitet och mängden rättsfall som finns till hjälp för att ge ytterligare tolkning är inte av så pass stor omfattning och inte heller så likartade att de ger en helt liktydig bild av generalklausulerna. Härledning från de rättsfall som finns får göras så gott det går och det är främst genom att se på olika åsikter och uttalanden i doktrinen som en klarare bild får försöka skapas av generalklausulerna.

Generalklausulernas innebörd kan ses utifrån att vara ett form av komplement till likhetsprincipen där de fungerar som ett extra skyddsnät för att förhindra att minoriteten drabbas av en åtgärd eller ett beslut som företas av antingen bolagsstämma, styrelse eller annan ställföreträdare för bolaget och som är *ägnat* att ge en *otillbörlig fördel* som är till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

Vad en otillbörlig fördel skall anses utgöra förefaller variera från fall till fall. Ser man på hur detta rekvisit framstår och bedöms genom att analysera rättskällorna, så är det som sagt relativt svårt att härleda vad det innebär genom förarbeten, vartefter en närmare analys får läggas på praxis och doktrin. Inom rättspraxis så har det visat sig att domstolarna vägt in olika förhållanden som har påverkat bedömningen angående vad som ska se som otillbörligt i de olika fallen. I NJA 2000 s. 404 ansågs en otillbörlig fördel i strid med generalklausulen ha drabbat en minoritetsägare när en verksamhet lades ner för att övergå till ett annat bolag, vilket ansågs strida mot dess verksamhetsföremål och bolagsordning och som gav en nackdel till minoritetsägaren. I skenet av det nya rättsfallet NJA 2013 s. 1250 så kan det nu också sägas att ett likvidationsbeslut möjligtvis inte medför en sådan otillbörlig fördel som strider mot generalklausulen, då beslutet här i stället sågs

igenom för att se vad det egentligen var ägnat till, samt att en lösning på situationen hade försökts hittas.

En otillbörlig fördel har i förarbeten och genom åsikter inom doktrinen ansetts kunna vara godtagbar om den är företagsekonomiskt riktig eller försvarlig. Det går att se hur meningarna kring detta här skiljer sig åt, både i förarbeten och framför allt inom doktrinen. En företagsekonomiskt riktig eller försvarlig åtgärd bör motivera att åtgärden inte är otillbörlig, vilket bland annat kunde ses i AD 1994 nr. 132. Hänsyn måste dock tas till olika omständigheter och vad denna åtgärd i så fall verkligen har för effekt. En sådan åtgärd har förslagsvis också ansetts kunna vara godtagbar för att avvärja en kris för bolaget.

Slutligen uppkommer frågan angående hur generalklausulerna kan ses som ett komplement till likhetsprincipen eller inte. Även här har det visat sig att det råder viss oklarhet hur förhållandet mellan dessa skall tolkas, där det i undersökningen framkommer hur det ibland talas som att generalklausulerna är uttryck för likhetsprincipen och ibland inte. Båda generalklausulerna och likhetsprincipen bör i sig ses som två åtskilda regler, men där generalklausulerna är ett komplement och ett form av extra skydd utöver likhetsprincipen. En distinktion bör här göras genom att se på otillbörlighetsrekvisitet, därigenom generalklausulerna utöver likhetsprincipens tillämpningsområde ska ses fånga upp just de *otillbörliga* fördelar som är *ägnande* att drabba aktieägare eller annan som är till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

Det förefaller ganska tydligt att det i framtiden kommer krävas ännu mer vägledning i form av praxis innan generalklausulerna och deras innebörd helt ska kunna klarläggas. Innan mer praxis på området har uppstått så är generalklausulernas funktion och syfte fortfarande något oklart och lämnar, vilket har kunna gå att se, mycket att tolka från fall till fall, framför allt när det kommer till att veta vad precis som utgör en otillbörlig fördel. Detta medför en viss osäkerhet kring generalklausulernas mening i dagsläget och deras precisa betydelse för minoritetsskyddet kommer nog fortsätta vara tämligen oklart ett tag till.

Det är viktigt att upprätthålla ett effektivt och välfungerande minoritetsskydd, bland annat på grund av att, vilket nämndes i inledningen, folk ska kunna våga sätta in pengar i ett aktiebolag utan att känna rädsla att hamna i en minoritetsställning. Det är också viktigt att det minoritetsskydd som nu finns i aktiebolagslagen är förståeligt och klarlagt både för både bolagsorganen och aktieägarna och med denna anledning är det betydelsefullt att problematiken med generalklausulernas innebörd återigen belyses för att en sådan förståelse och klarhet skall kunna uppstå.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1973:93: *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om konvertibla skuldebrev m.m.*

Prop. 1975:103: *Regeringens proposition med förslag till ny aktiebolagslag, m.m.*

Prop. 1997/98:99: *Aktiebolagets organisation*

Prop. 2004/05:85: *Ny aktiebolagslag*

SOU 1995:44: *Aktiebolagets organisation*

Litteratur

Andersson, Jan och Pehrson Lars: *Likhetsprincipen och generalklausulerna*. Carl Svernlöv (red.). Hämtad ur *Aktiebolagslagens minoritetsskydd*. Iustus förlag, Uppsala 2008.

Bergström, Clas och Samuelsson, Per: *Aktiebolagets grundproblem*. 3:e upplagan. Norstedts Juridik, Stockholm 2009.

Beyer, Claes och Båvestam, Urban: *Är minoritetsskyddet befogat – finns det risk för minoritetsmissbruk?* Carl Svernlöv (red.). Hämtad ur *Aktiebolagslagens minoritetsskydd*. Iustus förlag, Uppsala 2008.

Hellner, Jan: *Rättsteori – En introduktion*. 2:a upplagan. Norstedts Juridik, Stockholm 2002.

Johansson, Svante: *Bolagsstämma*. Svante Johansson och Juristförlaget JF, Stockholm 1990.

Johansson, Svante: *Nials Svensk associationsrätt i huvuddrag*. 10:e upplagan. Norstedts Juridik, Stockholm 2011.

Peczenik, Alexander: *Juridikens metodproblem – Rättskällelära och lagtolkning*. Almqvist och Wiksell Förlag AB, Stockholm 1974.

Pehrson, Lars: *Generalklausuler i aktiebolagslagen*. Mats Müllern, Stefan Lindskog, Sven Unger (red.). Hämtad ur *Festskrift till Sveriges Advokatsamfund 1887 – 1987*. Norstedts förlag, Stockholm 1987.

Sandgren, Claes: *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*. 2:a upplagan. Norstedts Juridik, Stockholm 2007.

Sandström, Torsten: *Svensk aktiebolagsrätt*. Norstedts Juridik, Stockholm 2012.

Skog, Rolf: *Rodhes Aktiebolagsrätt*. 22:a upplagan. Norstedts Juridik, Stockholm 2009.

Åhman, Ola. *Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten: Om aktiebolagets ställföreträdare och gränserna för deras representationsrätt. (Authority and internal duties in Company Law. On company representatives, the limits of their power to bind the company and on their internal obligations)*. Iustus förlag, Uppsala 1997.

Internetkällor

Karnov Group AB, Nerep, Erik och Samuelsson, Per. *Aktiebolagslagen: Djupa kommentarer*.

<http://juridik.karnovgroup.se/document/870556/1?versid=323-1-2009>

[Hämtad: 2014-04-17]

Rättsfallsförteckning

Hovrätten

T 10335-09

Högsta domstolen

NJA 1977 s. 393

NJA 2000 s. 404

NJA 2013 s. 1250

Arbetsdomstolen

AD 1994 nr. 132

